211.

211. Αγγείο με σφαιρικό σώμα και ψηλό λαιμό («κρατηρίσκος»)

Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας (ΜΣΣ 5, ΜΣΣ 25)
Προέλευση: σπήλαιο Αγριομερνός, Μεγάλο Σεϊτάνι Σάμου
Τελική Νεολιθική (5η–4η χιλιετία π.Χ.)
Πηλός
Σχεδόν ακέραιος.
Ύψ. 0,145. Διάμ. χείλους 0,075. Διάμ. βάσης 0,035.

Χειροποίητο αγγείο με σφαιρικό σώμα, ψηλό λαιμό και τέσσερις μικρές αποφύσεις στην ένωσή του με τον ώμο. Βρέθηκε στο σπήλαιο Αγριομερνός σε δύο θραύσματα: το μισό αγγείο ήταν όρθιο, σαν τοποθετημένο, σε κοιλότητα ανάμεσα σε πεσμένους βράχους και σταλαγμίτες, αλλά ένα κομμάτι του σώματός του ήταν πεσμένο επάνω σε οριζόντια σταλαγμιτική επιφάνεια σε μικρή απόσταση. Το αγγείο φέρει μικρή οπή διανοιγμένη μετά την όπτηση στο σώμα, αλλά διασώζει και πέντε ίχνη προσπαθειών για τη διάνοιξη νέων οπών. Καθώς το σπήλαιο συνδέεται με τελετουργικές πρακτικές, οι οπές ίσως είχαν κάποια τελετουργική σκοπιμότητα. Στο σπήλαιο βρέθηκαν και άλλα δοχεία περίπου του ίδιου σχήματος που χαρακτηρίζουν την ύστερη Νεολιθική–Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στο Αιγαίο και αποτελούν πρόδρομες μορφές της λεγόμενης «καντήλας», μαρμάρινου Κυκλαδικού αγγείου των μέσων της 3ης χιλιετίας π.Χ., τεκμηριώνοντας τη συνέχεια μεταξύ νεολιθικών και πρωτοκυκλαδικών παραδόσεων του Αιγαίου.

Αδημοσίευτο.

Παράλληλα: Felsch 1988, ένθετοι πίνακες (φάσεις I–III). Menelaou et al. 2024, 5.

Σ.Κ.

211. Vase (krateriskos) with spherical body, tall neck and four small knobs

Ephorate of Palaeoanthropology-Speleology (ΜΣΣ 5, ΜΣΣ 25)
Provenance: Agriomernos Cave, Megalo Seitani, Samos
Final Neolithic (5th–4th millennium BC)
Clay
Almost intact.
H. 0.145. Diam. (rim) 0.075. Diam. (base) 0.035.

Handmade vase with a spherical body, high neck, and four small apophyseis (knobs) at the junction with the shoulder. It was found in two fragments in the Agriomernos Cave. Half of the vase was upright, as if deliberately placed in a cavity between fallen rocks and stalagmites. Part of the body had fallen onto a horizontal stalagmite surface a short distance away. The vase bears a small through-hole drilled into the body after firing and traces of five further attempts to drill additional holes. As the cave is associated with ritual practices, the holes may have had some associated purpose. Other vases of roughly the same shape were also found in the cave, characteristic of the Late Neolithic-Early Bronze Age in the Aegean. These are precursors of the so-called ‘kandyla’, a marble Cycladic vase of the mid-3rd millennium BC, documenting continuity between the Neolithic and Early Cycladic traditions in the Aegean.

Unpublished.

For similar examples, see Felsch 1988, (phases I-III). Menelaou et al. 2024, 5.

S.K.

212.

212. Αγγείο με σφαιρικό σώμα και ψηλό λαιμό («κρατηρίσκος»)

Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας (ΜΣΣ 47)
Προέλευση: σπήλαιο Αγριομερνός, Μεγάλο Σεϊτάνι Σάμου
Τελική Νεολιθική περίοδος (5η–4η χιλιετία π.Χ.)
Πηλός
Σώζεται σχεδόν ο μισός.
Ύψ. (εκτ.) 0,16. Διάμ. χείλους 0,08.

Στιλπνό σκούρο αγγείο, χειροποίητο, με χαρακτηριστικό ψηλό ταινιωτό λαιμό και μικρές αποφύσεις στον ώμο, τυπικό δείγμα της αιγαιακής Τελικής Νεολιθικής, από ένα σύνολο δέκα περίπου παρόμοιων αγγείων στο σπήλαιο Αγριομερνός. Το συγκεκριμένο αγγείο βρέθηκε στο σπήλαιο κάτω από πεσμένο βράχο, τοποθετημένο με το εσωτερικό του προς τα πάνω, όχι τυχαία, καθώς περιείχε σημαντική ποσότητα κάρβουνου μαζί με μικρά θραύσματα οστών ζώων. Καθώς το σπήλαιο, λόγω πολύ στενού φυσικού περάσματος, είναι εντελώς σκοτεινό και αποκομμένο από το εξωτερικό περιβάλλον, το συγκεκριμένο αγγείο, όπως και τα υπόλοιπα που ήταν διάσπαρτα σε άλλα σημεία του δαπέδου του σπηλαίου, είναι πιθανό ότι χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο κάποιας τελετουργικής δραστηριότητας εκφράζοντας με μοναδικό τρόπο στον Αγριομερνό το φαινόμενο της σύνδεσης σπηλαίων και με λατρευτικές, ανάμεσα στις άλλες χρήσεις, στο προϊστορικό Αιγαίο.

Αδημοσίευτο.

Παράλληλα: Felsch 1988, ένθετοι πίνακες (φάσεις 1–III). Phelps 2004, εικ. 72, αρ. 5. Menelaou et al. 2024, 5.

Σ.Κ.

212. Vase (krateriskos) with spherical body, tall neck and four small knobs

Ephorate of Paleoanthropology and Speleology (ΜΣΣ 47)
Provenance: Agriomernos Cave, Megalo Seitani, Samos
Final Neolithic (5th–4th millennium BC)
Clay
Approximately half of the vase is preserved.
H. (est.) 0.16. Diam. (rim) 0.08.

Dark polished, handmade, spherical vase with a characteristic tall tapered neck and small apophyseis (knobs) on the shoulder. It is a typical example of the Aegean Final Neolithic. Almost nine more similar vases from have been derived from Agriomernos Cave. This vase was found within the cave under a fallen rock, in an upright position. Considering that it contained a significant amount of charcoal and small fragments of animal bones its depositional context was probably was formed in purpose. Due to the very narrow passage, the cave is entirely cut-off from natural light and the external environment. This particular vase, like the others found scattered on the cave floor, is likely to have been used for some ritual activity, highlighting the use of Agriomernos Cave, as well as other caves, as places of worship, among other functions, during the prehistoric period in the Aegean.

Unpublished.

For similar examples, see Felsch 1988, (phases I-III). Phelps 2004, fig. 72, n. 5. Menelaou et al. 2024, 5.

S.K.

213.

213. Μικρό κλειστό αγγείο («πυξίδα»)

Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας (ΜΣΣ 26)
Προέλευση: σπήλαιο Αγριομερνός, Μεγάλο Σεϊτάνι Σάμου
Τελική Νεολιθική (5η–4η χιλιετία π.Χ.)
Πηλός
Σχεδόν πλήρες.
Ύψ. (εκτ.) 0,09. Διάμ. λαιμού 0,03. Διάμ. βάσης 0,03.

Μικρό κλειστό αγγείο, συμβατικά ονομαζόμενο «πυξίδα», με σχήμα σαν μινιατούρα πιθαριού. Έχει αποφύσεις κοντά στον λαιμό (δεν σώζεται). Είναι χειροποίητο, χονδροφτιαγμένο, με κυριότερο δείγμα της αδρής κατασκευής του τα παχιά του τοιχώματα για τόσο μικρό μέγεθος. Το εσωτερικό του είναι ακόμα πιο αδρό και μαύρο, ίσως από φωτιά. Βρέθηκε στη γωνία μιας σταλαγμιτικής κοιλότητας του σπηλαίου Αγριομερνός, όρθιο μέσα στη φυσική υγρή ιλύ που συγκεντρώνεται από το νερό του σπηλαίου, ενώ και το ίδιο το αγγείο ήταν γεμάτο από αυτή. Κατά την εργαστηριακή αφαίρεση του περιεχομένου εντοπίστηκαν ψήγματα χρυσού, ίσως από έλασμα, σπάνιο εύρημα για τη Νεολιθική του Αιγαίου. Ενδεχομένως το αγγείο πέρασε από πολλές χρήσεις: και σαν δοχείο για να μεταφέρει φωτιά και σαν «πυξίδα» για τη φύλαξη του πολύτιμου μετάλλινου κοσμήματος ή εξαρτήματος, η απόθεση του οποίου στο σπήλαιο ίσως σχετίζεται με κάποια συμβολική δραστηριότητα.

Αδημοσίευτο.

Πρβλ. Felsch 1988, ένθετοι πίνακες (φάση IV). Χρυσά αντικείμενα στην ύστερη Νεολιθική έχουν βρεθεί στο σπήλαιο Za Νάξου (Ζάχος 1996, 88), τη Θεόπετρα στη Θεσσαλία και διάφορους οικισμούς της ηπειρωτικής Ελλάδας (Kyparissi-Apostolika 2005, 134–135). Κατά την Εποχή του Χαλκού, ειδικά σε σχέση με σπήλαια, έχουν βρεθεί θησαυροί χρυσών ιερών αφιερωμάτων σε σπήλαια της Μινωϊκής Κρήτης (Μαρινάτος 1935).

Σ.Κ.

213. Small vase (pyxis)

Ephorate of Paleoanthropology and Speleology (ΜΣΣ 26)
Provenance: Agriomernos Cave, Megalo Seitani, Samos
Final Neolithic (5th–4th millennium BC)
Clay
Almost intact.
H. (est.) 0.09. Diam. (neck) 0.03. Diam. (base) 0.03.

Small handmade, closed vase, conventionally called a 'pyxis,' in the shape of a miniature pithos. There would have been apophyseis (knobs) close to the neck, which have not been preserved. It was crudely made, as indicated by the relative thickness of the walls for such a small vase. The interior was even more crude and blackened, perhaps due to fire. The vase was found in the corner of a cavity within stalagmites, standing upright in damp silt that had been deposited by water within the cave and filled the interior of the vase. When the contents were removed, traces of gold were found, perhaps from a sheet of metal, a rare find during Aegean Neolithic. It is possible that the vase had more than one use: to carry embers or as a 'pyxis' to store precious gold jewelry or other accessories, which were associated with symbolic activities in the cave.

Unpublished.

Cf. Felsch 1988, (phase IV). Gold objects dated to the late Neolithic have been found at the cave of Za on the island of Naxos (Ζάχος 1996, 88), at Theopetra in Thessaly and various other settlements in mainland Greece (Kyparissi-Apostolika 2005, 134-135). During the Bronze Age, hoards of gold sacred offerings have been found in caves on Crete during the Minoan period (Μαρινάτος 1935).

S.K.

214.

214. Φυλλόσχημη λίθινη αιχμή

Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας (ΜΣΣ 22)
Προέλευση: σπήλαιο Αγριομερνός, Μεγάλο Σεϊτάνι Σάμου
Τελική Νεολιθική (5η–4η χιλιετία π.Χ.)
Πυριτόλιθος
Σχεδόν ακέραιο, ελάχιστα αποκρουσμένη άκρη.
Μήκ. 0,068. Πλ. 0,028, Πάχ. 0,0055.

Φυλλόσχημη αιχμή δόρατος, διπλής όψης. Οι πλευρές της αιχμής έχουν διαμορφωθεί συμμετρικά από την κορυφή έως τη βάση που είναι καμπύλη. Η αιχμή φέρει δευτερογενή επεξεργασία και στις δύο πλευρές και έχει γίνει πολύ λεπτή και επίπεδη, προφανώς στα χέρια ενός επιδέξιου τεχνίτη, εξειδικευμένου στη λάξευση πυριτόλιθου. Δεν υπάρχει λέπτυνση ή άλλη διαμόρφωση στη βάση της αιχμής για τη στειλέωσή της. Το χρώμα της επιφάνειας της αιχμής είναι λευκό λόγω χημικής αλλοίωσης του πετρώματος και δεν είναι το αρχικό. Βρέθηκε στο σταλαγμιτικό δάπεδο του σπηλαίου Αγριομερνός και ήταν πιθανότατα κοντά στην αρχική της θέση. Δεν θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιηθεί ως όπλο ή κυνηγετικό εξάρτημα λόγω της λεπτότητάς της, οπότε είναι πιθανότερο ότι ήταν αντικείμενο συμβολικό και ως τέτοιο τοποθετήθηκε στο σπήλαιο.

Αδημοσίευτο.

Στο Νεολιθικό Αιγαίο απαντούν συχνά φυλλόσχημες αιχμές, αιχμηρές και στις δύο άκρες, με κυριότερα δείγματα από τη Σάμο (Felsch 1988, πίν. 87, αρ. 1), τον Σάλιαγκο (Evans & Renfrew 1968, 85) και τη Φτελιά (Galanidou 2002). Συγκρίσιμες αιχμές με το τέχνεργο του Αγριοεμερνού προέρχονται και από τη Θεσσαλία (Τσούντας 1908, 326).

Σ.Κ.

214. Leaf-shaped stone spear

Ephorate of Palaeoanthropology-Speleology (ΜΣΣ 22)
Provenance: Agriomernos Cave, Megalo Seitani, Samos
Final Neolithic (5th–4th millennium BC)
Flint
Almost intact, slightly broken at the tip.
L. 0.068. W. 0.028, Th. 0.0055.

Leaf-shaped, bifacially retouched ‘spearhead.’ The sides of the point were symmetrically shaped from the top to the base, which is curved. The point has bifacial, very thin, and flat retouch, indicating the work of a skilled flint knapper. There is no thinning or other shaping at the base of the point to facilitate hafting. The surface of the point is white due to chemical alteration of the rock, which is not a coincidence. It was found on the stalagmite floor of Agriomernos Cave, probably close to its original location. The delicate character of the point suggests that it was probably a symbolic object deliberately deposited within the cave rather than a weapon or hunting accessory.

Unpublished.

In the Aegean, Neolithic leaf-shaped bifacial points are common. Prominent examples include those from Samos (Felsch 1988, pl. 87, n. 1), Saliangos (Evans & Renfrew 1968, 85) and Ftelia (Galanidou 2002). Similar examples are also known from Thessaly (Τσούντας 1908, 326).

S.K.